Deficitní vs. vyrovnaný rozpočet, aneb jak se „smířit“ s dluhem. Hospodářské noviny otiskly článek prof. Ladislava Hájka

Datum	19.10.2026
Subjekt	Univerzita Hradec Králové
Region	Tschechische Republik
Kategorie	Wirtschaft, Bankwesen, Finanzen und Investitionen, Politik

Článek profesora Ladislava Hájak, emeritního profesora z Katedry ekonomie FIM UHK, byl otištěn 23. září 2026 v Hospodářských novinách.

Deficitní vs. vyrovnaný rozpočet, aneb jak se „smířit“ s dluhem

V souvislosti se schvalováním státního rozpočtu (SR) v parlamentu se ve všech zemích rozproudí ostrá diskuse o jeho optimální velikosti a struktuře. Deficit státního rozpočtu je převážně interpretován jako zadlužování budoucích generací. Jde o velice rozšířenou a přesvědčivou tezi. Obecný požadavek vyrovnaného SR však má i své odpůrce v oblasti ekonomické teorie, ale zcela opačná je i hospodářská praxe všech ekonomicky vyspělých zemí.

Významný americký ekonom P. A. Samuelson (nositel Nobelovy ceny za ekonomii) říká, že deficit státního rozpočtu není možné obecně považovat za nežádoucí a vyrovnaný SR či jeho přebytek za pozitivní. Podle P. A. Samuelsona jde o „staré a vytrvalé mýty“. Takové hodnocení podle něho plyne z mylného „usuzování z části na celek“. Jde o jednu ze tří základních chyb („léček v ekonomickém uvažování“). Také hospodářské dějiny potvrzují, že neexistuje přímý vztah mezi vznikem dluhu a úspěchy či úpadkem určité země.

Historicky nejvyšší úrovně státního dluhu bylo dosaženo ve Velké Británie po Napoleonských válkách (260 % HDP)) a potom po druhé světové válce (238 % HDP). Ani v jednom z uvedených příkladů nevedl rekordní dluh ke zhroucení ekonomiky. Naopak v 19. století předznamenal do té doby nevídaný rozvoj ekonomiky v období průmyslové revoluce a v polovině 20. století umožnil veřejný dluh financovat rychlý rozvoj infrastruktury a položil základy sociálního státu (národní zdravotní systém NHS, veřejné školství aj.).

Deficit SR, který vznikl v souvislosti s vyššími výdaji státu do infrastruktury vede k rychlejšímu, multiplikovanému růstu celé ekonomiky. Z hlediska dlouhodobého tak vzrůstají příjmy SR, které umožňují snižovat veřejný dluh v budoucnosti.

Hlavní anonymní a diskrétní cestou k umoření dluhu je inflace, která vystupuje jako inflační daň, jejíž dopady jsou shodné s měnovou reformou. Důsledkem je znehodnocení měny a úspor, přerozdělení bohatství od věřitelů k velkým dlužníkům, ke kterým patří stát. Naopak vyrovnaný SR nebo přebytek SR při zanedbání prosté obnovy a rozvojových programů vede k růstu „vnitřního skrytého zadlužení“ (pozn. red.: autor článku definuje tento termín poprvé v HN, č. 244, 15. 12. 1999).

Vážnějším problémem než deficit SR a státní dluh je proto naše „vnitřní skryté zadlužení“ pocházející

ze vzdálenější i nedávné minulosti. Jde především o nedostatečné výdaje na obnovu a rozvoj infrastruktury v nejširším slova smyslu (dopravní, energetické, vodohospodářské, telekomunikační, sociální), jejímž důsledkem je zaostávání za konkurencí, která kromě jiného využívá cizí zdroje i za cenu rozsáhlého zadlužování.

Na splácení veřejného dluhu spojeného s investicemi do infrastruktury, jejíž fungování je projektované na desítky let (jaderná elektrárna, vysokorychlostní tratě, přenosové sítě aj.) se musejí podílet především budoucí generace, které budou v dlouhém období nahromaděné národní bohatství od všech předchozích generací využívat. Proto je racionální financovat tyto kapitálové výdaje dluhem, jehož splácení se rozloží v čase.

Když se při nedostatečné míře daňových výnosů řeší rozsah deficitu veřejných financí redukcí výdajů, potom dochází dlouhodobě k ztrátám ve vztahu k potenciálnímu produktu v rozporu s teorií a hospodářskou praxí všech vyspělých ekonomik, které jsou 2x až 5x více zadlužené ve vztahu k HDP (od EU, přes USA až po Japonsko) a nelze jim tak v investičních výdajích a inovacích konkurovat. Poměr deficitu státního rozpočtu ČR k HDP (2,7 %) zůstává i pro rok 2027 pod obecným průměrem zemí Evropské unie (3,6 % HDP).

S růstem míry zadlužení a výdajů na obsluhu státního dluhu panuje široká shoda ekonomů na tom, že není reálné tyto dluhy splatit. Po nastupující éře vysokých úroků a drahých peněz se jen prohloubí problém obrovských schodků. Řešením bude, tak jako vždy po překročení určité úrovně nesplatitelného dluhu v minulosti, právě inflace podněcovaná nestabilitou a nepředvídatelností vývoje světového trhu.

V celosvětovém kontextu paradoxně, negativně postihne inflace ekonomiky s nízkým veřejným dluhem. Investice, které jsou ve své době pro efektivní fungování a udržení konkurenceschopnosti ekonomiky nutné byly zredukovány, ale tím jen časově odloženy. Budou vyžadovat mnohonásobně vyšší výdaje v budoucnosti i v důsledku růstu investičních nákladů vyvolaných inflací, a to reálně na úkor budoucích generací. Inflace vede v čase k erozi reálné hodnoty dluhu, zatímco investiční deficit (infrastrukturní dluh) s inflací nabobtnává a transformuje se na obrovské finanční břemeno do budoucna.

https://www.uhk.cz/cs/fakulta-informatiky-a-managementu/fim/aktualne/deficitni-vs.-vyrovnany-rozpocet-aneb-jak-se-smirit-s-dluhem.-hosodarske-noviny-otiskly-clanek-prof.-ladislava-hajka